

GRANSKNINGSUTLÅTANDE

DETALJPLAN FÖR DEL AV
MALMBERGET 8:17, VITÅFORS

HUR GRANSKNINGEN HAR BEDRIVITS

Detaljplaneförslaget har varit på granskning under tiden 2023-09-04 till och med 2023-10-05. Baste sameby fick förlängd svarstid till 2023-10-11.

Planhandlingarna har varit tillgängliga för granskning på samhällsbyggnads- och teknikförvaltningen (intill receptionen i kommunhuset) i Gällivare, samt på kommunens hemsida www.gallivare.se/detaljplan.

Meddelande om var handlingarna finns tillgängliga och innehållet i underrättelsen har skickats till kända sakägare samt berörda statliga och kommunala myndigheter. Länsstyrelsen, Lantmäteriet har även fått planhandlingarna skickade till sig via post eller mail.

SAMMANFATTNING AV ÄNDRINGAR I PLANHANDLINGAR

Med anledning av inkomna synpunkter under granskningsförfarandet har främst följande förändringar skett av detaljplan för del av Malmberget 8:17, Vitåfors, Gällivare kommun, daterad 2023-12-22.

Följande har förtydligats i planbeskrivningen:

- Bestämmelse avseende ändrad lovplikt har ändrats från marklov till bygglov. Planbeskrivningen har förtydligat att formuleringen "under den tid som planen är gällande" avser att lovbefrielsen gäller fram till att planen upphävs eller ersätts med en ny detaljplan.
- Rubrik *Geotekniska förhållanden* har kompletterats med information om förutsättningar inom planområdet
- Beskrivning och bedömning av tågtransporter har kompletterats
- Rubrik *Klimat* med sammanställning av aspekter kopplade till rubriken har lagts till eller flyttats
- Rubrik *Dagvatten* har kompletterats med beskrivning av föreslagen dagvattenhantering
- Komplettering med beskrivning och bedömning avseende miljö kvalitetsnormer för vatten

Följande har förtydligats i miljökonsekvensbeskrivningen:

- Rubrik *Klimat* med sammanställning av aspekter kopplade till rubriken har lagts till eller flyttats
- Komplettering med beskrivning och bedömning av tågtransporter
- Komplettering med beskrivning och bedömning avseende miljö kvalitetsnormer för vatten

Följande bestämmelser har justerats:

- Bestämmelse avseende ändrad lovplikt har ändrats från marklov till bygglov.
- Bestämmelse avseende ändrad lovplikt har inom delar av planområdet justerats till att bygglov inte krävs för byggnader utan personalutrymme upp till 200 kvm bruttoarea, upplag, materialgårdar, parkeringsplatser, fasta cisterner samt schaktning [a₁].

- Bestämmelse avseende ändrad lovplikt har inom del av planområdet justerats till att bygglov krävs inte materialgårdar, parkeringsplatser, fasta cisterner samt schaktning, [a2] med hänsyn till den gamla dammvallen.

Övriga ändringar är främst redaktionella.

INKOMNA YTTRANDE

Följande yttranden har inkommit till och med 2023-10-05:

- Länsstyrelsen Norrbottens län, preliminärt yttrande 2023-10-04, kompletteringsyttrande 2023-10-24
- Trafikverket, 2023-09-22
- Lantmäteriet, 2023-09-21
- Försvarsmakten, 2023-10-03
- Sveriges Geotekniska Institut, 2023-10-05 samt 2024-02-23
- Vattenfall Eldistribution AB, 2023-09-18
- Miljö-, byggnads- och räddningsnämnden, 2023-09-19

Förlängd svarstid:

- Baste sameby, 2023-10-11

Nedanstående är ett sammandrag av de inkomna yttranden som följs av kommentarer. Yttrandena i sin helhet finns tillgängliga på kommunen, samhällsbyggnadsförvaltningen. Länsstyrelsens yttrande redovisas i sin helhet.

Länsstyrelsen Norrbotten, enligt skrivelse 2023-10-04 samt 2023-10-24

Länsstyrelsens samlade bedömning

Detaljplaneförslaget har i stora delar förbättrats och tydliggjorts, samt kompletterats med ett antal utredningar. Det finns dock kvarstående osäkerhetsfaktorer när det gäller vattenfrågor som bör utredas, vilka framgår nedan.

Länsstyrelsen kan i dagsläget inte lämna ett slutgiltigt yttrande över planförslaget. Motivet är att inspel från nyckelkompetens är försenat av ett antal pågående tillståndsprövningar. Detta innebär att aktuellt preliminärt yttrande kan komma att kompletteras.

Länsstyrelsens preliminära bedömning, med hänsyn till ingripandegrunderna i 11 kap 10 § PBL och nu kända förhållanden, är att frågor som berör hälsa/säkerhet med avseende på dagvatten, miljö kvalitetsnormer och klimat måste belysas på ett tillfredsställande sätt i enlighet med vad som anges nedan för att ett antagande av en detaljplan enligt förslaget inte kommer att prövas.

Prövningsgrunder enligt PBL 11 kap. 10§

Natura 2000

Natura 2000-tillstånd ska prövas i den pågående miljö tillståndsprövningen. Länsstyrelsen anser att det är lämpligt att kommunen inväntar utfallet av prövningen före fastställande av detaljplan.

Kommentar:

Det är möjligt att anta en detaljplan innan övriga eventuella tillstånd eller dispenser är klargjorda. Kommunen avser inte att avvakta utfallet av prövningen innan planen antas. Kommunen är dock medveten om att det finns en risk att planen inte kan genomföras fullt ut om de förväntade tillstånden eller dispensererna inte går igenom. Synpunkten medför inga ändringar i planhandlingarna.

Riksintresse Kulturmiljö

Reduktionstornens skala är problematisk. Tornen stora skala adderar inte värden till riksintresse för kulturmiljö, de dominerar troligen i stället genom sin höjd och blir ett främmande inslag. Vi bedömer att den stora skalan överskuggar värdet av det samband som finns mellan bostadsmiljön i Koskullskulle och industrimiljön Vitåfors som Kulturmiljöanalysen i ärendet tar upp. Kulturmiljövärdena för riksintresset försvagas genom den nya skalförskjutningen för industrins byggnader genom att det är negativt för uttrycken för riksintresse kulturmiljö i Koskullskulle. Påverkan är tydligt negativ. Vad gäller uttryck för industrimiljön i riksintresset Malmberget-Koskullskulle är det äldre delar av industrin som har lyfts som uttryck och dessa har en skala som är jämförbar med byggnationer inom Bolagsområdenas bostadsbebyggelse. Exempelvis Hermelinstollen och Kaptensspelet. Delar av det kulturhistoriska värdet i att se ett historiskt sammanhang för bostadsmiljö och industrimiljö försvinner genom att skalan helt förskjuts. Fotomontage visar skillnaden i skala vad gäller bostadsbebyggelse och planerade torn, tex från punkt 8, 105, 106, 115 och 118 – där blir tornen mycket påtagliga.

Även om mycket stora förändringar i Malmberget har vidtagits så gäller riksintressestatusen fortfarande, därför att förändringarna som inleddes omkring 2005 är pågående. Konsekvenserna av detta är aktuella rivningar och flyttningar som ska hanteras i förhållande till riksintresse för kulturmiljö. Det är en kompensation för att riksintressevärden förloras. Det innebär att vi tar hänsyn till den sammanlagda skadan på riksintresset och inte enbart värderar skadan i en del av området. Koskullskulles bostadsområde bör bedömas som känsligt för stora förändringar, både inom området och påverkan på grund av åtgärder utanför området.

Den aktuella negativa påverkan ska läggas till den skada som redan har skett på riksintresse Malmberget-Koskullskulle. Riksintresse mineral har dock sedan tidigare getts företräde vad gäller markanspråk och det som krävs och är en möjlig åtgärd i denna detaljplan är att skadan noteras och att åtgärder som mildrar skadan och/eller kompenserar för skadan, ska följa med detaljplaneprocessen. Reduktionstornen bör utöver funktion även i görligaste mån utformas med arkitektonisk, antikvarisk och landskapsbildsmässig kompetens.

Kommentar: Kommunen noterar synpunkterna. Direktreduktionstorn kommer att utformas i samråd mellan LKAB och Gällivare kommun för att begränsa en negativa påverkan på landskapsbilden och kulturmiljön. För att åstadkomma positiva värden till landskapsbilden väljs utformning, färg och ljussättning med visuell påverkan i åtanke. Vid utformningen av tornet kommer det dock bli nödvändigt att även säkerställa att bullerpåverkan vid bostäder samt risker för olyckor och påverkan på fågelpopulationer begränsas. Synpunkten medför inga ändringar i planhandlingarna.

Dagvatten och miljö kvalitetsnormer

Då påverkan på vattenmiljöer beskrivs förutsätts att andra åtgärder som inte har direkt koppling till detta planområde genomförs. Det finns ingen information om konsekvenserna av planförslaget om dessa åtgärder inte kan genomföras som planerat.

Ansökan har kompletterats med en övergripande dagvattenplan men som påpekats tidigare behöver kommunen beskriva påverkan på vattenförekomsterna Naalöjärvi och Naalöjärvibäcken (Naalöjärvisystemet är summariskt beskrivet) i miljökonsekvens-beskrivningen, alternativt förtydliga varför detaljplanen inte har någon inverkan på dessa två vattenförekomster. I MKB framgår att det finns förhöjda halter av nickel och uran i Lina älv, vilket inte finns i planbeskrivningen. Det står inget om att det förekommer missbildade fiskar i Naalöjärvi.

Det är lite oklart om de nya verksamheterna innebär ökat uttag av vatten från angränsande vattenförekomster. Ett ökat uttag kan påverka den hydrologiska kvalitetsfaktorn.

Kommunen beskriver att halterna av vissa ämnen i bräddvattnet kommer att öka men att mindre vatten kommer att behöva bräddas till recipient. Kommunen måste kunna visa att halterna i vatten inte ökar i en miljöövervakningsstation (lämpligen mätstationen vid bron Koskullskulle MVA01). Det är heller inte specificerat i planen vilka ämnen det handlar om.

Kommentar:

I dialog med Länsstyrelsen har en kompletterande promemoria avseende dagvattenhantering samt föroreningsberäkningar tagits fram och bifogas planhandlingarna. Material från promemorian har inarbetats i planbeskrivningen.

Detaljplanens huvudsakliga syfte är att möjliggöra för etablering av verksamheter som stödjer omställningen till fossilfri järnsvamp med vätgasteknik och utvinning av strategiskt värdefulla jordartsmetaller och fosfor ur gruvavfall inom LKAB:s industriområde i Vitåfors. Detta regleras med markanvändningen gruvindustri och industri. Den verksamhet som är aktuell för en etablering inom planområdet avser anläggningar för direktreduktion av järnsvamp, en anläggning för produktion av vätgas samt ett apatitverk. Enligt Boverkets webbplats "PBL Kunskapsbanken" kan detaljplaneringens huvudsakliga syften när det kommer till att följa MKN sägas vara:

- *att pröva om den markanvändning som föreslås överhuvudtaget är lämplig och att marken har naturliga förutsättningar för att planen ska kunna genomföras så att MKN i berörda vattenförekomster kan följas*
- *att skapa de fysiska förutsättningar som krävs för att MKN ska kunna följas.*

Att skapa fysiska förutsättningar kan enligt PBL- Kunskapsbanken handla om att reservera ytor för exempelvis de reningsanläggningar eller dagvattenåtgärder som krävs för att planen ska kunna genomföras på ett sätt så att normerna följs.

Bedömning av om miljö kvalitetsnormer följs ska alltså göras med beaktande av den markanvändning som planen avser, inte för påverkan av de specifika verksamheter som planeras i området. Det som nu behöver säkerställas är således om det alls är

lämpligt att använda området för gruvindustri- eller industriverksamhet. Frågan om de planerade verksamheterna är förenliga med 5 kap. 4 § miljöbalken prövas inom ramen för prövning enligt miljöbalken. I den prövningen kan till skillnad från vid detaljplanering föreskrivas om villkor för till exempel utsläpp till vatten och i det här fallet kan prövningen av den sammantagna påverkan från vattensystemet i gruvindustriområdet ske. Med det sagt bedöms de industrianläggningar som planeras inom detaljplaneområdet inte komma att ge upphov till utsläpp av uran till vatten.

Omfattningen av prövningen i detaljplanen innebär att bedömningen av om miljö kvalitetsnormer kan följas i princip sker med avseende på dagvatten. Dagvattnet består främst av nederbörd och smältvatten som avrinner från olika ytor. Detta vatten innehåller till skillnad från till exempel gruvvatten och processvatten från gruv- och förädlingsverksamheten inga eller väldigt låga halter av uran. Dagvattnet från detaljplaneområdet kommer att utgöra en mycket liten andel av den totala inkommande mängden vatten i processvattensystemet (cirka 3 – 7 procent).

Utredningarna i miljöbalksprövningen görs samlat för hela LKAB:s gruv- och förädlingsverksamhet inklusive de direktreduktionsanläggningar och det apatitverk som planeras inom detaljplaneområdet. Utredningarna är omfattande och bygger på komplicerade modelleringar. Det har inte tagits fram något förslag på teknisk lösning för vattensystem eller skyddsåtgärder som bara avser de tillkommande verksamheterna inom planområdet. LKAB har gjort bedömningen att det är effektivast och medför minst miljöpåverkan att ansluta verksamheterna till LKAB:s processvattensystem. Bedömningar av konsekvenserna från dessa verksamheter separat skulle kräva omfattande utredningar och vara helt teoretiska.

I dagsläget leds lak- och ytvatten från deponiområdena i Vitåfors till största del genom dränage- och uppsamlingsdiken till klarningsmagasinet. En del sammanblandning sker dock med det smält- och regnvatten som uppkommer inom verksamhetsområdet, det vill säga dagvattnet. Genom att dagens hantering medger en sammanblandning av dessa olika vattenslag så kan vatten som innehåller uran nå dagvattnet via läckagevatten från äldre sidobergsdeponier. I dagvattenpromemorian föreslås hur dessa strömmar kan hanteras fortsättningsvis. Framtida nya upplag för järnsvamp och lager för pellets kommer att förläggas under tak och bedöms inte kunna medföra läckage av uran till dagvattnet. Som framgår av dagvattenplanen kommer hanteringen av dagvatten i detaljplaneområdet att förbättras avsevärt jämfört med dagsläget genom att dagvattnet skiljs från andra strömmar och genom att rening genom sedimentering kan ske i dagvattendammar. I planområdet finns fysiska förutsättningar för att möjliggöra detta. Den förändrade dagvattenhanteringen kan komma att medföra att halterna av föroreningar i det vatten som når klarningsmagasinet minskar. Det bedöms i vart fall inte finnas någon risk för att halterna av föroreningar i form av till exempel uran ökar till följd av hanteringen av dagvatten i detaljplaneområdet.

I ansökningshandlingar för miljöbalkstillståndet beskrivs omfattande skyddsåtgärder för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa negativa miljöeffekter. Eftersom de föreslagna skyddsåtgärderna kommer att behöva vidtas för att nya anläggningar ska kunna uppföras i planområdet bygger bedömningarna i miljökonsekvensbeskrivningen för detaljplanen på att dessa genomförts.

Under förutsättning att anläggningarna inom planområdet kopplas samman med LKAB:s processvattensystem saknar placeringen av de planerade nya anläggningar betydelse för frågan om miljö kvalitetsnormer följs. Det finns inte några skäl att bedöma att planområdet inte skulle vara lämpligt för de planerade verksamheterna i förhållande till miljö kvalitetsnormer (MKN). Inom detaljplanen och industriområdet i övrigt finns fysiska förutsättningar för hantering av dagvatten och processvatten.

Konsekvenserna av utsläpp till vatten från de tillkommande verksamheterna inom planområdet kommer med hänsyn till dessa skyddsåtgärder att vara desamma eller förbättras jämfört med nuläget. De åtgärderna som planeras måste därför även att vara tillräckliga för att säkerställa att påverkan från planområdet inte bidrar till att någon miljö kvalitetsnorm överskrids i ytvattenrecipienter eller att påverkan av betydelse uppstår på utpekade arter och naturtyper inom Natura 2000-området.

De skyddsåtgärder som föreslås för sjön Naalobjärvi består i att anlägga en invallning så att inget diffust läckage når sjön vilket kommer innebära förbättringar av vattenkemin och hydromorfologin i Naalobjärvsystemet. Eftersom dessa åtgärder antas vara på plats, så kommer ingen påverkan från planområdet (vare sig dagvatten eller läckagevatten) på Naalobjärvi att tillkomma och därför anses det inte relevant att beskriva detta i underlaget.

Sammantaget bedöms det inte finnas risk för att dagvattenhanteringen i det område som omfattas av planförslaget medför någon ökning av uranhalterna varken i klarningsmagasinet eller i recipienten. Dagvattenhanteringen kommer vare sig medföra någon försämring av status eller äventyra möjligheten att uppnå miljö kvalitetsnormerna för ytvatten. Marken måste anses vara lämplig för gruvindustriverksamhet och industriverksamhet och det finns fysiska förutsättningar för att miljö kvalitetsnormerna ska kunna följas.

Klimat

I planhandlingar saknas fortfarande utredning, ställningstaganden och riktlinjer rörande effekter av klimatförändringar och då främst ökad och förändrad nederbörd, hur detta påverkar dagvattensituation framledes. Det finns visserligen i viss mån utvecklade, dock inte under en samlad rubrik och med det innehåll Länsstyrelsen beskrev vid samråd 2.

Utredning och fastställande av ovanstående bör normalt, till exempel när det gäller bostadsbebyggelse, göras i detta skede av planprocessen för att den efterföljande planeringen och åtgärderna i området ska kunna säkras från negativa effekter av klimatförändringar. Eftersom planområdet i detta fall ingår i ett större verksamhetsområde är planeringen avhängig vilka åtgärder som vidtas i hela området.

Länsstyrelsen har övervägt om det finns några planbestämmelser som kan införas på plankarta, till exempel angivande av plushöjder, för att säkra dagvattenhanteringen men funnit att det saknas sådana eller de som finns är olämpliga i detta skede. Det bör istället hanteras i förprojekteringen.

Kommentar:

Kommunen noterar synpunkten. Planbeskrivningen och MKB:n har kompletterats med rubriker Klimat där sammanställning av aspekter kopplade till rubriken har lagts till eller flyttats.

Förorenade områden

Länsstyrelsen ser att kommunen nu i granskningskedet tydligare har angett, i planbeskrivningen samt MKB, hur kommunen avser hantera förekommande markföroreningar under anläggningsarbeten. Det framgår att det finns en framtagna rutin för detta och vilka åtgärder som ska vidtas vid påträffande av förorening. Vi har inga ytterligare synpunkter avseende hantering av förorenade områden.

Kommentar: Kommunen noterar synpunkten.

Övriga frågor

Artskydd

Kommunen bedömer att verksamheten inte utlöser något av förbuden i artskyddsförordningen. LKAB har i den pågående prövningen av miljö tillstånd för verksamheten ansökt om artskyddsdispens. Länsstyrelsen har inte tagit ställning till om verksamheten är förenlig med artskyddet, om dispens kan beviljas eller för vilka arter. Detta prövas i miljö tillståndet.

Riksintresse industriell produktion

Tillväxtverket utreder för närvarande området för detaljplanen som område av riksintresse för industriell produktion. Tillväxtverket anser som riksintressemyndighet att planens syfte ligger i linje med pågående utredning avseende riksintresse industriell produktion, Yttrandet biläggs i sin helhet detta yttrande.

Kommentar: Kommunen noterar Länsstyrelsens kommentarer avseende artskydd och riksintresse industriell produktion.

Trafikverket, enligt skrivelse 2023-09-22

Trafikverket har inget att erinra mot planförslaget.

Kommentar: Kommunen noterar yttrandet.

Lantmäteriet, enligt skrivelse 2023-09-21

Lantmäteriet har inget att erinra mot planförslaget.

Kommentar: Kommunen noterar yttrandet.

Försvarsmakten, enligt skrivelse 2023-10-03

Försvarsmakten har inget att erinra mot planförslaget.

Kommentar: Kommunen noterar yttrandet.

Sveriges Geotekniska Institut

Enligt skrivelse 2023-10-05

I planbeskrivningen anges att geotekniska utredningar har genomförts för att säkerställa att det inom planområdena finns goda förutsättningar för att grundlägga direktreduktionsanläggningarna. SGI kan dock inte finna några geotekniska handlingar i underlaget och har således inget underlag att lämna synpunkter på. Vi anser att ett geotekniskt underlag behöver bifogas planhandlingarna som klarlägger geotekniska säkerhetsfrågor (ras, skred, erosion) och eventuella geotekniska frågeställningar kopplade till översvämning.

Vid detaljplanläggning behöver inledningsvis en bedömning av stabiliteten göras av en geoteknisk sakkunnig för hela planområdet avseende befintliga och planerade förhållanden. Om stabilitetsrisker därefter inte klart och entydigt kan uteslutas, direkt eller indirekt, ska en stabilitetsutredning utföras i som lägst detaljerad utredningsnivå enligt IEG rapport 4:2010 alternativt GK2 enligt IEG rapport 6:2008, Rev 1. Rekommendationer för stabilitetsbedömningar i grovkorniga friktionsjordar ges även i SGI rapport 68.

Bedömningen/utredningen av planerade förhållanden behöver avse de förhållanden som plankartan medger i form av markytans höjdsättning samt marklaster från tillåten bebyggelse, trafik- och maskinlaster, upplag etc. Även block- och bergstabilitet behöver vara utredda, i planområdet och dess närhet, när detaljplaner antas. Detta sker av bergteknisk sakkunnig.

Krävs det åtgärder eller restriktioner för att tillfredsställande stabilitet ska uppnås behöver detta vara genomfört, alternativt säkerställas i planen på ett plantekniskt korrekt sätt vid planens antagande.

Enligt skrivelse 2024-02-23

Geoteknisk utredning

Lantmäteriets översiktliga höjddata indikerar att det finns slänter med lutningar över 40 på flertalet ställen inom planområdet och i nära anslutning till planområdesgränsen. Respektive slänts stabilitet beror av flertalet faktorer, exempelvis jordens skjuvhållfasthet, grundvattenytans nivå i slänten och marklaster bakom släntrönet. SGI kan inte utläsa i underlaget vilka befintliga marklaster som finns inom planområdet idag eller vilka marklaster (exempelvis byggnadslaster, laster från upplag eller laster från maskiner/fordon) som planlagda förhållanden medger. Generellt anser SGI att markens lämplighet under detaljplaneprocessen ska prövas för den bebyggelse och markanvändning som plankartan medger. Det innebär att det behöver finnas ett redovisat planerat "slutscenari" som stabiliteten kan prövas för. Om den geotekniska utredningen visar på att stabiliteten inom planområdet är beroende av var byggnader lokaliseras, storlekar på byggnadslaster etc. behöver bestämmelser införas i plankartan som begränsar var byggnader kan placeras och hur stora byggnadslasterna får vara (ex. genom att bestämma byggnadstyp och byggnadshöjd). Även byggnaders grundkonstruktioner, höjdsättning av marknivåer och slänlutningar kan behöva bestämmas om detta utgör villkor för att planområdets stabilitet ska bli

tillfredsställande. I PM Geoteknik bedöms översiktligt att planområdet är lämpligt för den planerade bebyggelsen men eftersom det saknas ett redovisat slutskenario finns det därmed inget förslag för vilket stabiliteten kan utredas.

SGI anser att bedömningarna behöver stödjas med beräkningar och att stabiliteten för planområdet således behöver utredas enligt SGI Vägledning 8 för befintliga och planerade förhållanden i som lägst detaljerad utredningsnivå enligt kriterier i IEG rapport 4:2010. Information om geotekniska säkerhetsfrågor i planprocessen finns även i SGI:s webbvägledning Geoteknisk säkerhet i kommunal planering.

Med anledning av ovanstående kan SGI inte utläsa att markens lämplighet är påvisad för den planerade bebyggelsen med hänsyn till risken för människors hälsa och säkerhet enligt 2 kap 4–5 § i PBL.

Bergteknisk utredning

I tidigare yttrande framförde SGI att block- och bergstabiliteten behöver utredas. SGI kan inte se att något kompletterande underlag har tillkommit avseende dessa frågor och kvarhåller därför synpunkten.

Kommentar: Till antagande har detaljplanen kompletterats med "PM Geoteknik detaljplan" som beskriver de geotekniska förhållandena inom detaljplaneområdet samt en bedömning av byggbarheten. PM:et har skickats till SGI som därefter har inkommit med ett kompletterande yttrande 2024-02-23.

"PM Geoteknik detaljplan" inklusive dess slutsatser har inarbetats i planbeskrivningen. Slutsatsen är att det inte bedöms finnas någon fara för säkerhetspåverkande ras, skred eller erosion som behöver restriktioner i detaljplan. Planbeskrivningen har kompletterats med texten: "Om det under detaljprojekteringen för kommande anläggningar uppkommer nya slänter eller bergschakt, eller påverkan sker på befintliga slänter så ska geotekniska säkerhetsfrågor bedömas av sakkunnig och åtgärder ska vidtas för att säkerställa de planerade byggnadsverken och människors hälsa och säkerhet. LKAB har ett systematiskt arbetssätt och gällande rutin för att säkerställa att dessa frågor hanteras vid byggnation".

Inom en del av planområdet bedöms tung belastning för till exempel pelletsupplag som olämpligt. Inom detta område har bestämmelse om ändrad lovplikt justerats till att omfatta materialgårdar, parkeringsplatser, fasta cisterner samt schaktning, [a₂]. För upplag och samtliga byggnader krävs därmed en prövning genom bygglov.

Då det i dagsläget finns något känt slutskenario för exploatering av planområdet har något sådant inte kunnat redovisas. Verksamhetens nyttjande av mark kommer att vara föränderlig över tid vilket gör att behoven och användandet är svåra att förutspå. Syftet är därför att upprätta en flexibel detaljplan som fungerar över tid. Med hänsyn till att verksamheten har stor erfarenhet av arbeten inom området samt ett systematiskt arbetssätt och rutiner så bedöms frågor avseende bland annat stabilitet kunna hanteras i senare skeden. De utredningar som har utförts anses som tillräckliga för detaljplaneskedet och planförslaget bedöms uppfylla kraven enligt 2 kap 4–5 § i PBL.

Vattenfall Eldistribution AB, enligt skrivelse 2023-09-18

Vattenfall Eldistribution ser att dialog fortgår exploatören gällande lokalisering av ledningarna och har inga ytterligare synpunkter.

Kommentar: Kommunen noterar yttrandet.

Miljö-, bygg och räddningsnämnden, enligt skrivelse 2023-09-19

Reglering

I de fall parkeringsplatser inte ska omfattas av lovplikt torde undantaget reglera bygglov, inte marklov. Detta gäller även för bl.a. upplag och cisterner.

Under rubriken "Ändrad lovplikt" framgår även att bestämmelsen gäller under den tid som planen är gällande. Byggavdelningen ifrågasätter syftet med regleringen. En plan gäller tills den upphävs, ändras eller ersätts av en ny. Detta kan tolkas som att bestämmelsen gäller endast under genomförandetiden.

Kommentar: Marklov har justerats till bygglov i enlighet med synpunkten. I en detaljplan ska det anges under vilken tid som lovbefrielsen gäller, i det här fallet avses lovbefrielsen gälla fram till att planen upphävs eller ersätts med en ny detaljplan. Formuleringen "under den tid som planen är gällande" avser detta och ej endast under genomförandetiden. Det har förtydligats i planbeskrivningen.

Avgränsning och lokalisering

Byggavdelningen önskar förtydliga att planens utformning ger stora utrymmen vid val av plats för verksamheten. Mot denna bakgrund förutsätts att markens lämplighet utifrån bl.a. skyddsavstånd har utretts utifrån samtliga möjliga placeringar.

Avgränsningen av planområdet förefaller sig enligt miljöavdelningen som oklar. Det rimliga när planförutsättningar prövas för en verksamhet torde vara att även befintlig verksamhet och komplement till denna prövas. Den nuvarande utformningen innebär t.ex. att vissa byggnader och delar inom det nuvarande industriområdet som är instängslat utelämnas.

Kommentar: Detaljplanen möjliggör inte specifikt för den nu planerade verksamheten men har den som utgångspunkt vid framtagandet av planen. Även avgränsning av planområdet har gjorts med hänsyn till detta. Verksamheten är dock tillståndspliktig där utformning och placering prövas genom annan lagstiftning. Den föreslagna markanvändningen gruvindustri, industri bedöms som lämpliga inom hela området. Inom övrigt gruvindustriområde kvarstår gällande områdesbestämmelser. Synpunkten medför inga ändringar i planhandlingarna.

Vatten

Vattenhanteringen beskrivs utifrån att den tillståndsansökan som bolaget har lämnat in ska ha vunnit laga kraft och genomförts innan genomförandetiden för detaljplanen gått ut om fem år. Tidsfristerna förhåller sig inte till varandra eftersom bolagets ansökan ännu inte kungjorts.

Kommentar: I planen redovisas en möjlig lösning för dagvattenhantering för området. Andra lösningar kan bli aktuella beroende på hur området utformas. Synpunkten medför inga ändringar i planhandlingarna.

Buller och föroreningar

När det gäller buller från transporter så kan vi inte utläsa från underlaget att man t.ex. beaktat en ökning av antalet tågset som bolaget aviserat i ett av mötena som föregick ansökan där man angav att det kunde ske en ökning från sex tågset till nio. Det är också buller som behöver beaktas i utredningen. I medföljande MKB kan vi endast utläsa buller från vägtrafiken.

Avseende pålning ner till berg i ett markområde som delvis är förorenat måste en riskanalys utföras. Ett annat tillvägagångssätt kan riskera oåterkalleliga konsekvenser, bland annat genom spridning av miljöfarliga ämnen.

Kommentar: Planbeskrivning samt MKB har kompletterats med beskrivning av bedömda konsekvenser avseende buller från järnväg.

I planbeskrivningen samt MKB framgår hur markföroreningar under anläggningsarbeten avses att hanteras. Det framgår att det finns en framtagen rutin för detta och vilka åtgärder som ska vidtas vid påträffande av förorening. I detta skede avses inga ytterligare utredningar att utföras. Synpunkten medför inga ändringar i planhandlingarna.

Luft

LKAB genomför årligen kontroller av utsläpp till luften. Miljöavdelningen ställer sig frågande till varför enbart året 2019–2020 används som referensmätningar. Det har förekommit höga halter periodvis genom åren, som oftast haft en förklaring, men som ändå pekar på större utsläpp. Sedan behöver man veta att man för att överskrida en MKN behöver överskrida ett dygnsmedelvärde flertalet tillfällen för att det ska räknas som ett överskridande av MKN. Bara för att man inte överskrider MKN innebär inte att det inte kan orsaka problem för närboende.

Kommentar: Under arbetet med att ta fram underlag för ansökan om tillstånd enligt miljöbalken för LKAB:s befintliga och planerade gruv- och förädlingsverksamhet i Malmberget inklusive demonstrationsanläggningen och apatitverket genomfördes under ett år 2019 till 2020 de kontinuerliga luftkvalitetsmätningar vid bostäder som miljönämnden avser i sitt yttrande och som nämns i miljökonsekvensbeskrivningen. Mätningarna visade att halterna av NO₂, PM₁₀, PM_{2.5}, SO₂, Ozon, HF, HCl och Bensen inte överskred miljökvalitetsnormerna.

LKAB mäter inom ramen för sin egenkontroll kontinuerligt partiklar i form av PM₁₀ i Malmberget och i Koskullskulle. Miljökvalitetsnormer avseende PM₁₀ är 40 ug/m³ som årsmedelvärde och 50 ug/m³ som dygnsmedelvärde. Dygnsmedelvärde får inte överskridas vid mer än 35 gånger per år. I tabell 10 i miljökonsekvensbeskrivningen för miljöbalksprövningen redovisas hur årsmedelvärde varierat de senaste sex åren samt hur många dygn som miljökvalitetsnormen har överskridits.

Tabell 10 Årsmedelvärden avseende PM10 samt antal dygn/år över miljö kvalitetsnormen under en sexårsperiod 2017-2022.

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Malmberget; årsmedelvärde (µg/m ³)	5	6	4			
Malmberget; antal dygn över MKN	1	3	0			
Koskullskulle; årsmedelvärde (µg/m ³)	8	9	9	7	7	8
Koskullskulle; antal dygn över MKN	1	2	3	3	0	3
Östra Malmberget; årsmedelvärde (µg/m ³)			7	12	9	6
Östra Malmberget; antal dygn över MKN			2	17	7	1

I övrigt sker egenkontroll genom mätningar av utsläpp till luft från verksamheten huvudsakligen vid utsläppskällan, till exempel pelletsverkens avgaskanaler. De mätningar som sker inom ramen för egenkontrollen redovisas i LKAB:s årliga miljörapporter.

Som underlag för ansökan om tillstånd enligt miljöbalken har vidare IVL gjort beräkningar av utsläpp till luft. Det är inte de kontinuerliga mätningarna i samhället under 2019 – 2020 som utgjort referensmätningar vid beräkningarna av utsläpp till luft. Beräkningarna har baserats på mätningar vid utsläppskällan, och flera år ha använts som underlag. Beräkningarna visar att haltbidraget av föroreningar till luft från LKAB:s nuvarande verksamhet i Malmberget inte bidrar till att miljö kvalitetsnormer överskrids vid närliggande bostadsområden. För ansökt verksamhet, där demonstrationsanläggningen och apatitverket ingår, ses en mycket begränsad ökning av utsläppen jämfört med nollalternativet (nuvarande verksamhet). Med nuvarande och planerade skyddsåtgärder beräknas miljö kvalitetsnormer vid bostäder i närliggande tätorter underskridas med marginal.

Tabell 30 i miljökonsekvensbeskrivningen för den samlade prövningen enligt miljöbalken. Andel av miljö kvalitetsnormer för luft för beräknat haltbidrag från verksamheten, inklusive uppmätta bakgrundshalter för nuvarande och ansökt verksamhet.

Mätplats	Ämne	Nuvarande verksamhet	Ansökt verksamhet exklusive demonstrationsanläggningen	Ansökt verksamhet inklusive demonstrationsanläggningen
Koskullskulle	NO ₂	24 %	26 %	27 %
	SO ₂	2 %	2 %	2 %
	PM ₁₀	23 %	23 %	23 %
Malmberget	NO ₂	16 %	17 %	17 %
	SO ₂	2 %	2 %	2 %
	PM ₁₀	25 %	25 %	25 %

Risk och störningar

Damning är en svår problematik att komma tillrätta med under vissa perioder på året. Att medge upplag utan krav på storlek eller höjder (mer än max 60 m höga) innebär att det i värsta fall kan medföra en betydande problematik primärt för boende i Koskullskulle men även andra delar av samhället kan bli berörda.

Det bör beskrivas en plan över hur riskbilden ska omhändertas för planområdet, både för de respektive nya verksamheterna/anläggningarna men även helheten samt till och från området (transporter). Det bör också framgå hur processen med riskanalysarbete och bedömning av intern beredskap och förmåga utifrån farlig verksamhet enligt 2 kap. 4 § lagen (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO) och Sevesolagstiftningen, ska hanteras och hur verksamheterna avser att samverka med andra aktörer i samhället. Räddningstjänsten anser att det fortsatt fattas mycket information om de specifika riskerna samt riskbilden som helhet inom, till och från området samt eventuell påverkan på samhället för att lämna mer specifikt yttrande.

Vätgashantering i storskalighet är fortfarande relativt okänt både för myndigheter och aktörer i Sverige varför en tydlig beskrivning av hanteringen och dess medförande risker behöver finnas för att bland annat räddningstjänsten ska kunna ta höjd för egen förmåga, dimensionering och utvecklingsområden i sitt planeringsarbete. Räddningstjänsten bedömer trots det, utifrån den övergripande beskrivningen av de nya verksamheterna/anläggningarna och området som helhet, att planen kommer innebära att riskbilden i Gällivare kommun markant ökar. Det kommer innebära att räddningstjänsten behöver avsätta mer resurser, till viss del för arbete tillsammans med verksamheterna, på bland annat insatsplanering, tillsyn enligt LSO och lagen (2010:1011) om brandfarlig och explosiv vara (LBE), tillståndsprövning enligt LBE samt utbildning och övning tillsammans med verkande aktörer för att ha förmåga att hantera olyckor kopplat till utvecklingen av planområdet.

Kommentar: I detaljplanen prövas lämpligheten för planerad markanvändning gruvindustri, industri, vilket även är pågående markanvändning. Detaljplanen följer översiktsplanen intentioner som pekar ut området för gruvindustri. Synpunkten medför inga ändringar i planhandlingarna.

Eventuella krav på utformning av verksamheten med hänsyn till risk (Seveso, brand etc.) samt störningar som till exempel damning och buller hanteras i pågående tillståndsprövningen enligt miljöbalken. Där redovisas detaljerade riskanalyser och eventuella skyddsåtgärder.

I tillståndsansökan anges även att samverkan kring skälig beredskap i samband med utökad verksamhet har inletts mellan LKAB och räddningstjänsten i Gällivare kommun enligt lag (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO). Utifrån den nu planerade verksamheten inom planområdet har frågor kopplade till riskhantering beskrivits övergripande i planbeskrivningen och tillhörande MKB.

Baste sameby, enligt skrivelse 2023-10-11

Gällivare kommun har gjort bedömningen att planförslaget, detaljplan för del av Malmberget 8:17, Vitåfors, ger små och måttliga konsekvenser för Baste čearru. Baste čearru har renskötselrätt inom LKAB:s industriområde men det är omöjligt för samebyn att nyttja vinterbetesområdet på grund av LKAB:s gruvverksamhet. Detta innebär en årlig förlust av viktigt vinterbete för renarna och samebyn. Så länge LKAB bedriver sin verksamhet är Baste čearrus vinterbetesland ianspråktagen under en oöverskådlig framtid. Samebyn ser med stor oro på framtiden i och med LKAB:s omställning till koldioxid fri järnsvampframställning med tillhörande anläggningar inom och utanför industriområdet. Det krävs ett landskapsperspektiv och kunskap om renskötselns bedrivande och samernas levnadssätt för att förstå att planförslaget inte

innebär små eller måttliga konsekvenser för Báste čearru.

Kommentar: Bedömningen av påverkan på rennäringen i MKB:n består dels av en bedömning av påverkan på planförslaget i sig, dels en bedömning av påverkan från följdverksamheter (vilket består av transporter till och från planområdet samt tillkommande kraftförsörjning). Inom planprocessen regleras framför allt påverkan inom planområdet, och konsekvenserna av dessa verksamheter inne på befintligt instängslat industriområde för rennäringen bedöms i MKB:n vara små. Som beskrivs i MKB:n är utgångspunkten i planlägningsarbetet att bolagets åtaganden och de villkor som kan antas komma att föreskrivas i ett tillstånd enligt miljöbalken kommer att reglera de frågor som behövs för att inverkan på renskötseln ska bli godtagbar. Vissa frågor, exempelvis gällande transporter, regleras därmed i tillståndet snarare än genom detaljplanen.

I MKB:n bedöms påverkan från följdverksamheter, framför allt kraftförsörjningen, ge måttliga konsekvenser för rennäringen, detta på grund av att mark behöver tas i anspråk från bland annat Bástes renbetesområden. Samtidigt sker ett arbete med att anpassa ledningsdragningen för att den negativa påverkan på naturmiljö och rennäring ska bli så liten som möjligt. Kraftledningsdragningen hanteras av Svenska Kraftnät genom deras pågående tillståndsansökan om koncession.

Sammantaget har Bástes synpunkter under samrådet varit en del av underlaget för bedömningen att kraftledning och mätstation medför störst påverkan på renskötseln. Synpunkten medför inga ändringar i planhandlingarna.

Det pågår en process med att ta fram ett tematiskt tillägg (TÖP) till Gällivare kommuns översiktsplan avseende eldistribution och vindkraft. TÖP:en syftar till att visa vilka markanspråk som behövs för eldistribution och lokal energiproduktion (vindkraft) samt kommunens syn på lämplig avvägning mellan berörda allmänna intressen. Konsekvenserna för rennäringen till följd av anläggningarna för kraftförsörjning som planeras hanteras i TÖP:en som har varit på samråd under hösten 2023. Förslag till TÖP är nu under revidering inför granskning 2024.

NAMNLISTA

Följande intressenter, som inkommit med namn och adress, har helt eller delvis inte fått sina synpunkter tillgodosedda under planprocessen (se även yttranden samt kommentarer i samrådsredogörelsen utöver detta granskningsutlåtande):

Länsstyrelsen Norrbotten (skrivelse 2023-10-04 samt 2023-10-24)

Sveriges Geotekniska Institut (skrivelse 2023-10-05 samt 2024-02-23)

Miljö-, bygg och räddningsnämnden (skrivelse 2023-09-19)

Baste sameby (skrivelse 2022-10-17)

Baste sameby (skrivelse 2023-10-11)

STÄLLNINGSTAGANDE

Detaljplanen föreslås att antas tillsammans med granskningsutlåtandet av Kommunfullmäktige.

MEDVERKANDE

Marcus Zetterqvist, planeringschef

Sofie Rynbäck, plansamordnare

Nina Eliasson, förvaltningschef Samhällsbyggnads- och teknikförvaltningen

Gällivare kommun

Upprättad 26 april 2024